

№ 5 Травень 1929

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ж у р н а л л і в о ї
ф о р м а ц і ї м и с т е ц т в

Д Е Р Ж А В Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О У К Р А Ї Н И

БІБЛІОТЕКА

ЦІНА 75 КОП.

ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ
ЛІВОЇ ФОРМАЦІЇ

ТЕЦТВ

55301

заг. витр.

"НГен"

Є Ю
Н КА

КИЇВ, ОЛЬГІНСЬКА ВУЛ. № 1
РЕДАКТОРУ "ЖИТТЯ І РЕВОЛЮЦІЯ"
ТОВ. ЛАКІЗА
Х-28-І-30
1390
Харків-ДВУ

висвітлює питання теорії й демонструє
практику лівих течій мистецтва (літе-
ратура, кіно, малярство, архітектура,
театр і ін.) в їх конструктивному
та деструктивному значіннях і вміщує
вірші, оповідання, романи; статті: фор-
мально-дослідчі, теоретичні, полемічні,
критичні; памфлети, репортаж, фейле-
тони, референції й огляди закордону
СРСР, бюлетень лівого фронту, листу-
вання з читачами, репродукції, фото й ін.

Ц І Н А Ж У Р Н А Л У
на 12 міс.— 7 крб.— коп., на 6 міс.— 3 крб. 75 коп.,
на 3 міс.— 2 крб.— коп., на 1 міс.— крб. 70 коп.
ОКРЕМЕ ЧИСЛО В РОЗДРІВ-
НОМУ ПРОДАЖУ—75 КОП.

P R I C E A B R O A D
per 12 months—4 dol. 55 c., per 6 months—2 dol.
45 c., per 3 months—1 dol. 50 c., per 1 month—45 c.
P R I C E O F A C O R U—50 c.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИИМАЮТЬ
СЕКТОР ПЕРІОДВИДАНЬ ДВУ
(ХАРКІВ, СЕРГІЇВСЬКА ПЛ., МОСКОВ-
СЬКІ Р., 11) ТА УПОВНОВАЖЕНІ ПЕ-
РІОДСЕКТОРУ СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ

ПРОДОВЖУЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ
НА ЩОМІСЯЧНИЙ ЖУРНАЛ НОВОГО МИСТЕЦТВА

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

У ЖУРНАЛІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ
ХАРКІВ: Д. Бузько, Гро Вакар, О. Влизько, Д. Голубенко,
Віктор Вер, Свир. Гранка, М. Гаско, В. Єрмілов, О. Касьянов,
В. Кашиницький, інж. Ф. Кондрашенко, Ол. Корж, арх. Л. Ла-
повок, І. Маловічко, арх. Ів. Малоземов, О. Мар'ямов,
С. Мельник, Ес Метер, Л. Недоля, А. Петрицький, Ол. По-
торацький, А. Санович, Михайль Семенко, Дан Сотник,
І. Терентьєв, М. Щербак, Гео Шкурупій, арх. Я. Штейнберг,
арх. Г. Яновицький. КИЇВ: Симон Власенко, Дзига Вертов,
С. Драгоманов, В. Ковалевський, Гл. Затворницький, О. Каплер,
М. Кауфман, Ю. Палійчук, Е. Свілова, Леонід Скрипник,
М. Скуба, Л. Френкель, М. Холостенко. ОДЕСА: Б. Бучма,
О. Перегуда, М. Терещенко. МОСКВА: Н. Асеев, О. Брі-
О. Ган, С. Ейзенштейн, С. Кірсанов, Гео Коляда, В. Маяков-
ський, П. Незнамов, В. Перцов, А. Родченко, Тамлін, С. Тре-
тьяков, Н. Чужак, А. Чужий, В. Шкловський. ЛЕНІНГРАД:
Л. Арнс, К. Малевич, М. Матюшин, Г. Петніков. ПАРИЖ:
Євген Деслав, Enrico Prampolini. БЕРЛІН: Johannes Becher,
Rudolf Leonhard, Prof. Moholy-Nagy, Herwarth Walden.
ПРАГА: Антін Павлюк. ЛЬВІВ: П. Ковжун та інші.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

По СРСР: на 12 міс. — 7 крб., 6 міс. — 3 крб. 75 коп., 3 міс. — 2 крб.
1 міс. — 70 коп. ЗА КОРДОНОМ: на 12 міс. — 4 дол. 55 с., 6 міс. —
2 дол. 45 с., 3 міс. — 1 дол. 30 с., 1 міс. — 45 с.

ЖУРНАЛ ВИХОДИТЬ РЕГУЛЯРНО НА ПОЧАТКУ КОЖНОГО МІСЯЦЯ
ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ: СЕКТОР ПЕРІОДВИДАНЬ ДВУ
УПОВНОВАЖЕНІ ПЕРІОДСЕКТОРУ СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ
ПОЧТОВІ КОНТОРИ ТА ЛИСТОНОШІ

ПОДАТОК

до журналу для рі-
них передплатників

КОБЗАР

пл., Моск. ряди, 11, Періодсектор ДВУ

жет с. 33-48,
57-68, 77-...

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ЖУРНАЛ ЛІВОЇ
ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВ
ТРЕТІЙ РІК ВИДАННЯ
№ 5 ТРАВЕНЬ 1929

МИСТЕЦТВО ЯК ЕМОЦІОНАЛЬНА
КАТЕГОРІЯ КУЛЬТУРИ ВІДМИРАЄ

ПОВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС ВІДМИРАННЯ
МИСТЕЦТВА ПОЗНАЧИВСЯ ДЕСТРУК-
ТИВНИМИ НАПРЯМКАМИ У МИСТЕЦТВІ
О С Т А Н Н І Х Д Е С Я Т И Р І Ч

РАЦІОНАЛЬНІ ВИМОГИ, ПОСТАВЛЕНІ
ПЕРЕД МИСТЕЦТВОМ СЬОГОДНІ, ПЕРЕ-
КЛЮЧАЮТЬ ЙОГО НАКОНСТРУКТИВНИЙ
ШЛЯХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МИСТЕЦТВА ВІДОГРА-
ЮТЬ СОЦІАЛЬНО-КОРИСНУ РОЛЮ
В ЗАГАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІСТИЧ-
НОГО БУДІВНИЦТВА В ПЛАНІ УНІВЕР-
САЛЬНОЇ УСТАНОВКИ НА КОМУНІЗМ

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

ПОВ'ЯЗУЄ ЕТАП ДЕСТРУКЦІЇ
МИСТЕЦТВ, ЩО ЗАКІНЧУЄТЬСЯ, І ЕТАП
КОНСТРУКЦІЇ ЇХ, ЩО РОЗПОЧАВСЯ,
ЗВАЖАЮЧИ ОБИДВА ЦІ ЕТАПИ ЗА
СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ ЄДИНОГО
ДІАЛЕКТИЧНОГО ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ
ЛІВОЇ ФОРМАЦІЇ МИСТЕЦТВ

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

84869
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

1. І. МАЛОВІЧКО. „Донбас“. — Вступ до великої поеми про Донбас. За останній час «Нова Генерація» перебувала в низці найбільших промислових міськ Донбасу і знайомилася з виробництвом і побутом робітників Донбасу.

В тісному контакті з робітничою масою «Н. Г.» провадила лекційну роботу і виступи. В ближчому числі «Н. Г.» буде звіт про виступи на Донбасі.

Реальні наслідки подорожі найпозитивніші. Авдиторія широко ознайомилася і в основі ухвалила лінію «Н. Г.»; наші ж співробітники ще краще зможуть виробляти способи функціональної роботи. № 6 «Н. Г.» буде спеціально присвячено Донбасові

4 — 5

2. Д. СТЕПАНІВ. „Реальне“. — Цим дописом з Донбасу «Н. Г.» починає друкувати відгуки з міськ про виступи укр. письменників на Донбасі, а крім того і дописи робітників безпосередньо з підприємств.

Цінні вони тим, що тут випадка заміняється фактом. Редакція закликає т.т. робітників подавати до редакції нариси про робітниче життя, про виробництво і т. д. . . .

6 — 8

3. О.Л. КОРИЖ. „Футуристи в атаку на Зеленого Змія“. — Вірш з нашої протипалкогольної серії

8 — 9

4. О.Л. ПОЛТОРАЦЬКИЙ. „Репортаж з мораллю та не без соли“. — Робота на фактах, що подає картину солевиробництва і розвитку солепромисловости на Донбасі, в Арт. окрузі, в солекопальні «Лібнхт».

9 — 14

5. Л. ЗИМНИЙ. „Ми над трупами“. — Вірш. Автор ще не цілком засвоїв методи функціональної роботи, але має вже певні досягнення в галузі проблемного вірша

15 — 16

6. Г. ДЕМИЧ. „Pas de 1^{1/2}“. — Оповідання, витримане в манері західної революційної новелі

16 — 26

7. А. ЧУЖИЙ. „Кожне слово по-своєму пахне“. — Вірш

26 — 28

8. В. КОВАЛЕВСЬКИЙ. „Соляна гарячка“. — Річ побудована на фактичному матеріалі і визначається доброю обробкою

28 — 32

9. Г. КОЛЯДА. „Поема про те, як стати вродливим, мати у жінок поспіх і бути щасливим“. — У нас зараз часто дискутують питання про культивування зовнішньої поведінки людини. Багато писалось свого часу про комсомольський тренаж, про боротьбу з міщанством в побуті. Тов. Коляда ставить теж питання про культуру побуту. Вірш зафарблено легкою іронією

32 — 34

10. Л. СКРИПНИК „Література“. — (з посмертної теки). Продовження теоретичного ґрунтування нашої програми - максимум в галузі літератури

34 — 40

11. Л. СКРИПНИК „Критичний безумовний рефлекс Єв. Касяненка“ (з посмертної теки).

Друкуємо не в порядку безпосереднього критичного виступу проти т. Касяненка, а як цікавий історичний документ з недавнього минулого, що характеризує нашу боротьбу і особу небіжчика. Стаття розбиває ті ганебні закиди, які з боку декого сипались на Л. Скрипника, і виявляє його, як принципового, непохитного футуриста

40 — 42

ЗАУВАЖЕННЯ РЕДАКЦІЇ

Стор.

12. Д. ГОЛУБЕНКО. „Правий попутник Б. Коваленко“. — Серія критичних статей, що їх уміщується останнього часу на сторінках «Н. Г.», викликають найжвавіший відгук з боку осіб, зачеплених в цих статтях. Один з правих попутників, літерат міста Києва Б. Коваленко, ображений перевіркою його критичних поглядів, здійняв на адресу футуристів гамір у послужливого для нього органів — Літ. Газеті. Щоб розвіяти вражіння, ніби Б. Коваленко здатний по суті заперечити наші сумніви в його критичних здатностях і марксистській позиції, ми вміщуємо цю статтю 43 — 45

13. БЛОКНОТ. Читачі, що звикли до нашого блокноту, знайдуть в цьому числі деяку однину: так, тут вміщено статтю - огляд за підписом О. К., де подається огляд правого фронту українського красного письменства. Огляд дає можливість усвідомити праву небезпеку в нашій літературі 45 — 56

14. К. МАЛЕВИЧ. „Леже, Грі, Гербін, Метцінгер“. — Стаття з циклу «Нове мистецтво й мистецтво образотворче» 57 — 67

15. В. КОВАЛЕНКО. „Клуби м. Харкова в середині“. — Стаття, в якій робиться огляд клубів Харкова і викривається вся безнадійна консервативність в їх оформленню . 67 — 72

16. Ф. КОНДРАШЕНКО. „Конгрес міжнародної архітектури в Швайцарії“. — Стаття, що інформує про погляди сучасного архітектурного авангарду Заходу. 73 — 76

17. НАШ БЮЛЕТЕНЬ. 76 — 80

18. ФОТО Й РЕПРОДУКЦІЇ.

На обкладинці: Привокзальна площа в Харкові підчас з'їзду рад.

Табл. 1 — 3. Дан Сотник. — Фото - репортаж: 2 травня вулицями Одеси демонстрували загони ТДО - Авіахему, а 3 травня аматори - рибалки в Аркадії ловили рибу, приїзжі екскурсанти купалися в морі, на Донбасі виливали з домен чавун, а в Києві, нарешті, знімали вивіску бюро розумової праці. Спроба зв'язаного фото - репортажу.

Табл. 4. Л. Скрипник. — Портрет - фото 1927 р. (з помертної теки).

» 5. Кадри з фільму. — «Дивись в оба», реж. Білінський, оператор Окуліч.

» 6. Арх. М. Холостенко. — Проект клубу Мар'їнської фабрики Укрпаптресту.

» 7. О. Заславський. — Проект кіно - театру.

» 8, 9, 10. Піт Цварт, Курт Швітерс, Отто Гедеккер. — Зразки друкарських робіт. Зразок робіт, виконаних виключно наборною технікою, яка витісняє з поліграфії маляра - станковиста.

» 11, 12. Ілюстрації до статті К. Малевича «Леже, Грі, Гербін, Метцінгер».

В статті В. Коваленка «Клуби Харкова в середині» фота Б. Попова і Зейлінгера.

ДАН СОТНИК. — Зав. редакції і керівництво оформленням.

**ПОЛІТИЧНОМУ СПІЛЬНИКОВІ
В НАШІЙ БОРОТЬБІ
ЗА ПРОЛЕТАРСЬКУ КУЛЬТУРУ
II-му Всеукраїнському З'їздові ВУСПП'у—
НАШЕ ПРОЛЕТАРСЬКЕ
ПРИВІТАННЯ**

ДОНБАС
І. МАЛОВІЧКО

Тут шахта
„Червоний Жовтень“,
Там п'ють чавун
на заводі
в Макіївці.
А далі знов
і знов те ...
взагалі, не мак і вівці.
Брилами —
криці
вривайсь!

Хай буде видно
і чуйно,
що завод
чорне небо трима,—
небо гаряче
чавунне.
М'яз
і думок міць
вложити б
— у блоків спокійний і міцний
темп.
Колективна ідальня
і гуртожиток,
аж вітер вкляк
між
антен.
Кожний організм
живим заводом
Легенями й серцем
хилитає
груди.

Ідуть нове життя,
радоші,
й моди
від кам'яновугільних
рудень.

Рухом підземних
вагонеток

мозок
і кров —
котить!

Гудок угруз
немов багнетом
у черево
байдужих днів.
Рев і гамір,

бензол
і кокс.

В дим би
кожне місто нам.

Хай для когось
це є парадокс,
а для нас,

безумовно, істина.

Хай, туберкульоз
гнилих залоз

і топлений смалець
гладких щок.

Коли кожна шахта
прогноз,

то останнє
для нас —

— що?

Черство
й незвично.

Ніяких порожніх
слів

і туманних нічок.
Тут техніка й наука
тільки вічні —
сплановані практичністю
конкретних

п'ятирічок.

Без фарбування життя
і губ,
не захльобуючись в слині

прикрас,

небо підпер
упертістю труб
чавунний і антрацитовий

ДОН
БАС.

НАШЕ ГАСЛО

ДЛЯ СУЧАСНИХ НАПРЯМКІВ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

СОЦІАЛІСТИЧНЕ ЗМАГАННЯ

РЕАЛЬНЕ

ДАНИЛО СТЕПАНІВ

Довгою, широкою смугою розкинулися рудні, де безперестанку день і ніч довбають залізну руду, сиплять в вагончики, а тоді залізницею везуть на завод.

А там ротаті чорні домни з великою жаждою глитають це буросипнுவате каміння залізної руди і знов розкривають свої здоровенні роти: давай, їсти хочемо.

Естокада, підйомник № 7 — Жовтнева рудня.

По естокаді коногон хутко ганяє коня з вагончиками, повними вантажу на звалку; часто кричить, вйокає на цю розумну тварину, коня, з зеленосірими очима, що вже шість років працює на відкатці і звикла так до цієї праці, що вже іншої не змогла виконувати.

Її справа — ганяти вагончики з вантажем від підйомника на звалку а звідтіля гнати порожняк до підйомника, щоб спускати вниз.

Праці іншої не знає. Тай навіщо їй знати? Досить буде і цієї.

Коногон закурює, коняка відпочиває, про щось думає. Може, про те, що і їй буде те, що було іншим.

Працює, працює, а потім з необережності коногона впаде з естокади і — духові твоєму...

— А-ей, вороной, но-пашл-а-а-а-а!

Розігнато всі думки: вагончики з вантажем на звалку погналі.

Коли гудок електростанції глухо завив на все горло, ніби хоче вимовити: п'я-а-а-а-а-а-а-а-а-ть,

в кар'єрі поволі починає стихати гамір. Нічна зміна скінчує свою тяжку, утомну працю.

Чуються скрізь викрики: «На гора! На гора!»

Підземні шахтарі теж вилазять на гора. Вилазять, не виїжджають клітку, бо несправна; а піднімаються вгору драбиною, щоб в кар'єр дістатися і знов драбиною сажнів із 40 проліз — і на гора.

Тяжко підніматися по драбині вгору, хоч вона й поземна. Але поки вилізеш, станеш увесь мокрий, безсилий. Тяжка праця за 8 годин ніби відібрала всі сили. Голова від газу крутиться.

Пилюки наївшись, теж тяжко, а ще до цього махорки накуриться — в грудях хрипить.

Вибравшись на гору з цього підземного «царства», набравши повні легені свіжого морозяного повітря, шахтарі бадьорішають. Сон, що раніш так стуляв очі, тепер десь далеко зник.

Біля ожидалки відпочинок. Кожний курить цигарки з махри, харкають тьмяноружевою рідиною; дехто лається брудною лайкою, розмовляють...

Другий гудок програв. Шість годин. Заступає інша зміна. Коло ожидалки поволі починає стихати розмова. Людей меншає. Штейгер в ожидальці щось пише, а десятник ось цим трьом наряд дає:

— На забутовку, слішіте? — Ага, понялі, ну валіть, валіть ребята!

Тиша...

Бузенька річка Саксагань, а над річкою кірпичний завод; воно, власно кажучи, не завод, а цегельня.

Ну так знаєте ж пісня:

«Не кірпічікі, а убожество

Полюбіла я етот наро-о-о-од...»

Це Ванька з цегельні, викидальщик, під гармонію приспівує. Правда, виходить не погано, можна трохи послухати, але тільки недовго. Далі простягся робітничий поселок, а через річку село. Тут уже й з дівчатами спати можна; не те, що в казармі: по «внутренньому распоряженію» не дозволяється заводити «женщин». Ні. Тут без ніяких там «распоряженій». Поспиш трохи з одною, кинеш — і до іншої.

А потім що?

Нарсуддя 3-ої околиці за столом із наразасідателями, а ось на лавці оборонець Шепін. Слухається справа такого ось і такої...

Кінець часто буває такий: 30% зарплатні на утримання дитини до 16 років.

— Ну, ще нічого? Таке тобі, скільки ж воно 30%? Ага, 30 карбованців... Це ж у суботу, в цю й аванс. Слава богу, якось дочко, проживем.

Знову рудні. Базар і церква, а коло церкви клуб; клуб, як і звичайно, робітничий. Єсть бібліотека-читальня, за столом сидять робітники, газети читають. Правда, не самі газети, а й книжки, як, скажімо, таких видатних поетів і письменників, як Микитенко, Тичина Павло, ну, звичайно, і «комуни баян». Це Володимир Сосюра. Ждуть знов, та, як було в минулому році, що й Остап Вишня приїжджав також на наші рудні.

— Може, ще приїде?

— А хороше б було, якби ще приїхав Остап Вишня?

— Ну, річ звичайна, будемо чекати; можливо, й Сосюра приїде й знов зачитає... Тут Павло Хведорович продекламував:

«Твій Володька — комуни баян —

Не забув ще Донеччини неба,

Тільки зараз, не клич

О не можу, не треба».

Здається так, а втім, не ручаюсь, бо я правим вухом не чую зовсім, лише лівим.

В цю розмову встряваю й я. Розмовляємо; говорим довго. Я про лівий фронт у сучасній літературі їм розповідав; з захопленням слухали, а коли я скінчив своє оповідання, Павло Хведорович зідхнув: «Ех, ото, якби сюди самого Семенка або Шкурупія, добре б було.

Нічого, Павло Федоровичу, нічого, колись і Семенко відвідає наші рудні, а ще як і Сотник... естокаду зфотографує, цікаво буде.

У клубі буфет. Напроти дверей угорі вивіска на стіні прибита, а на вивісці напис:

Ч. 6
Б У Ф Е Т
О к р к о м д о п у

Все, звичайно, річ проста, але ж буфет не простий — чому? — кажу. Перш за все в 28 році у цьому буфеті Остап Вишня пиво пив, Микитенко цигарки 2-го сорту купував, з Первомайським вдвох курили. Сосюра, Шмигельський стояли, на вивіску дивились. Правда, Сосюра ще в більярді грав. У нашому ж таки клубі. Ну, це, звичайно, дрібні.

Друге: зачитували свої твори, повна заля робітників була, чудесно читали. Тільки Сосюра, кажуть, поганенько читав, не так, як Вишня Остап.

Не ображайтесь на мене, тов. Сосюра, бо я тут ні при чім.

Це ж шахтарі з Криворіжжя кажуть. «Якщо ви забули наші рудні, пригадайте. А коли не пригадаєте, я вам іншим разом нагадаю, а зараз ніколи, перший гудок програв, збираюся йти на роботу».

Жовтнева рудня

25/II — 29 р.

ФУТУРИСТИ В АТАКУ НА ЗЕЛЕНОГО ЗМІЯ

Ол. КОРЖ

Змію

зеленому

квит!

Доки

людей він жертиме?!

Ми не тільки

генію

раєм не п'ять,

але —

і простому смертному. —

Товаришу,

зелені питва

залиш!

А то
ненароком
торкнеться твого горла
бритва

або
ніж.—
Кохання мучить,
чи що?

Зумій
заперти горло
ключем,
щоб
не підступив
зелений
змій!

Не лише
в пивній
можна
втопити горе;
дивись на життя
певніш,

будь
далекозорим!
Кажеш:
плювать на
мораль таку!

пив Єсенін і я
— гік...

Але —
висить на гачку —
не є заздро
в наш
вік.

Змію
зеленому
квит!
Доки
людей він жертиме?!

Ми не тільки
генію
раєм не пий,
але
і простому смертному.—

РЕПОРТАЖ З МОРАЛЛЮ ТА НЕ БЕЗ СОЛИ ОЛ. ПОЛТОРАЦЬКИЙ

Автомашина на чотири колеса. Ходить асфальтом, бруком, взагалі проїжджими шляхами.

Не проїжджими — не ходить.

Ця істина коштувала кільком мандрівникам — один флюс, два бронхіти й чотири одмерзлі пальці. Довелося їхати кіньми.

Щоправда, іноді авто їдуть і водою (див. Харків на весні), але месьє колишній «Сітроен», позбавлений як прав громадянства, так і атрибутів своєї шляхетної фабричної марки, завдав величезної гістерики перед піренейськими монбланами шляхів артемівської округи.

Він, за два кілометри від Артемівського, загруз в ожеледі й з французькою сентиментальністю лишив невеличку бензинову сльозинку на замшосе, безсилий прийти на допомогу кільком мандрівникам.

Довелося їхати кіньми. Двадцять кілометрів. Цей шлях авто проїхав би за півгодини, бо його колеса машинально намотують на себе простір.

Коні витратили на цю роботу дві з половиною години.

Я дивився на цей кауро-коричневий транспорт, і мене шокувала невідосконаленість їх рухомого апарату.

Кардановий вал авто рухає шість шестерень: шестерню, що веде; планетарну й чотири сателітових, що дисципліновані металевими обіймами сателітової коробки й чесно працюють під дружньою охороною кожуха, що захищає їх від бруду.

Швидкісна коробка підкорена руці людини, авто не стає навдибки, п'є тільки підчас роботи й завжди певну частину його можна підмолодити. А головне — мотор авто примітивний до смішного: кожний, хто вчився на курсах Автодору, може розкласти його на частини й сказати свою авторитетну, незаперечливу думку з приводу кожної з них.

Коняку природа нагородила організмом складнішим за всі машини. Над секретами її фізіології б'ються ветеринари не менше, ніж над секретами людського організму б'ються лікарі. Ефект її роботи — далеко, незрівняно менший.

Уявіть собі авто, що його треба вдовольняти бензиною незалежно від кількості його роботи. Авто, що відмовиться працювати понад певну норму часу. Авто, що може налякатися якогось предмета й понести пасажирів; авто, що їхатиме зі швидкістю 10 км на годину. Нарешті, на цьому авті не буде коліс, а якихось чотири дрючки, що відштовхуватимуться від землі — щось подібне до первісного автовагону 150 років тому.

Такою є коняка типу 1929 року.

Коні їхали степом Донбасу — від Артемівського до сількопальні «Лібкнехт», і розлогі степи протягом двох з половиною годин були за предмет нашої обсервації.

Донбас — найконцентрованіша місцевість Радсоюзу. Донбас перший дав приклад боротьби з безгосподарним використанням земельної площини. Коли степ безплідний, то під землею щось певно є. І національні українські красвиди попсовано цегляними знаками оклику у вигляді димарів рудень, копалень. Це індустріальний Донбас закликає йти за його прикладом Курську магнетову аномалію, невикористані мінеральні та інші поклади; це Донбас звертається з окликом до майбутніх хлібзаводів індустріальної України.

Ми їдемо, можливо, на рівні, можливо, в глибині вод колишнього океану, що протікав тут астрономічну кількість років тому.

На глибині 130 метрів лежить сіль — це дно океану. На глибині 260 метрів знову новий шар соли. Можливо, це сиві дідугани тисячоріччя ревізували тектоніку землі, вони виплескували на землю воду раз на мільйони років. Візитова картка океану лежить на глибині 260, 130 — акуратним чотирикутником соли нез'ясованого розміру, і цю картку видобувають на поверхні землі кілька копалень — не можна сказати, щоб тільки заради археологічної цікавості. Те, що натура залишила внизу — річ поважна. Ситуація нагорі може знервувати методичну людину; методична людина найбільше лаятиме північного полюса.

Там, де так не пощастило Нобіле, зароджуються циклони. Низка ходів по географічних інстанціях і комплект циклонів розходяться по світу, даючи реальні наслідки на кожному незахищеному кроці землі.

Географічний апарат, що планувався на полюсі, рішуче не ув'язує своїх функцій з конкретними вимогами периферії.

Наприклад, тут на 10 кілометрів від Артемівського, посередині шляху він навалив величезну купу снігу, і мої боки, побиті ухабами, взивають до матери природи з проханням наслідувати цілеспрямованість і плановість її синів.

Чи думав Карл Лібкнехт, революціонер, теоретик і масовий оратор, зольдат дойтш-регіменту, що його гримучі слова впадуть за тисячі верстов на землю й обернуться в велетенську соляну копальню?

Тінь Лібкнехта врзалася в землю на сотні метрів завглибшки.

Копальня «Лібкнехт» дрижить від потенціальної моці. Рідкий птах долетить до середини її, і соляні хвилі стоять велетенським масивом на двосотметровій глибині.

Революція забрала сількопальню в генерала Літунова, її власника; генерал, як Лотова жінка, обернувся в соляний стовп¹⁾, і соляного боввана сховано десь під сценою в залі копальні.

Коли говориш за копальню, уявляєш собі вузькі проходки, тісні штреки. В копальні ходити треба конче зігнути.

А я ще не бачив над собою такого високого даху. Бо соляний шар в Артемівщині — невичерпний скарб і та його частина, яку експлуатують, має заввишки 22 сажні, а завдовжки — я та й ніхто не знає, скільки. Копальня складається з багатьох залів, кубатурою в мільйони метрів, і ми не змогли пройти до кінця її, бо це було занадто далеко.

Вддовж залів прокладено колію для вагонеток, і її перспектива нагадала мені вулицю К. Лібкнехта в Харкові.

Лінія ліхтарів освітлювала шлях коням, що везли вагонетки з сіллю. Рейки блищали й були дороговказом коням і вагонеткам, що з грюкотом котилися до клітини. Ми ввійшли до першої залі.

Тут недавно засідав П'ятий з'їзд гірників. Тут на глибині 130 метрів під землею зібралося до 5.000 чоловіка і тут Г. І. Петровський робив доповідь.

¹⁾ Див. фото в № 4 «НГ» за цей рік.

Коли до цієї залі входили вуглярі, вони лякливо дивилися по боках. Ніде немає скрепів?! Як же це так? Адже щохвилини треба чекати на катастрофу, на обвал? Гірники звикли працювати з вугіллям, де кожний прорубаний метр треба закріплювати дерев'яними стійками. Вони звикли старанно вишукувати вугілля, що йде під землею невеличкими й вузькими жилами; масиви соли були для них незвичні.

Під трибуною стоїть соляний генерал Літунов. Його вирізьбив із соли якийсь робітник, і соляний генерал стоїть тут, як символ холоуїства й яничарства. Історія цього генерала — це маленький етюд до соціальної історії Донбасу. Літунов випадково знайшов на цій ділянці землі сіль, почав експлуатувати шахту, потім продав її французькому акційному товариству, за одержані гроші кілька тижнів п'ячив, і всі навколишні поселки разом з ним. Потім грошей не стало, а Микола II дізнався за продаж руським генералом копальні французам і позбавив Літунова «чина й звання». І тоді підточене горілкою серце Літунова не витримало — він умер, прочитавши царського наказу. Французи не довго протрималися на шахті — нині нас водять по шахті директор її й голова завкому, молоді робітники, з тих, хто за часів Літунова, ще ходив пішки під всіма сортами хатньої меблі.

Соляний генерал стоїть тут уже років з двадцять, його обличчя вже розпливлося й зберігає тільки деяку подібність до людського. Соляний стовп розкладається повільніше, ніж розклався капіталістичний лад в СРСР, що його рештки стирчать ще де-не-де соляними бовванами.

Літунов не вмів використати соляного багатства; це з успіхом робить за нього Солетрест Артемівщини. Шахта виробляє тепер далеко більше, ніж до революції. Нині щодня понад 700 тонн соли шахта поставляє на ринки Радсоюзу. Цю кількість кожного дня можна підвищити в кілька разів з мінімальними витратами. Але в цьому немає реальної потреби.

За часів Літунова сіль лежала не тільки там, де вона лежала фактично. Вона лежала також і під земельною ділянкою іншого власника. І от той вимагав копійку з пуда соли, що її видобувалося на глибині 130 метрів під його садибою. Боротьба двох власників — Літунова й іншого — аж надто нагадує мені боротьбу Германа Гольдкремера з Гцеком Цаншмерцем.

Нині копійчане мито з успіхом замінено плановою організацією соціалістичного господарства. Копальня обробляє весь шар соли. Безпосередньо до кінця соляного конвеєра прокладено залізничний шлях, і в товарові вагони безпосередньо вантажиться сіль. Сіль вивозять у суворо обмежену місцевість, за певні межі її вивозити заборонено: там треба лишити місце для збуту продукції інших солетрестів.

Ми йшли до місця робіт величезними залами, що з них кожна була розміром у дві театральні. Земляний шар нагорі підтримувався соляними стінами, що їх лишують на певній віддалі одну від одної.

В залі, де видобувалася сіль, було всього з два десятки чоловіка. Двадцятидвосажнева соляна стіна осіла від вибуху мільйонотонною масою,

і чотири робітники згори скидали важкі соляні уламки вниз. Тут їх навантажують у вагонетки, і сіль їде просто до клітини.

Ми потрапили якраз на вибухи динаміту. Коли згори скинуто всі уламки соли, треба гору розворушити знову, і от для цього в солі просвердлюють дірки для динаміту й висаджують сіль у повітря.

Ми сховалися в штрекові, і тільки Сотник лишився спереду з фотоапаратом.

Електролямпу вигвинтили, і ми лишилися в темряві. Там, де допіру блищала соляна стінка — тільки чотири вогника запального шишуру.

Раптом і вони згасли. Завшаhti схилився до мене й пояснює: «Це — вогонь пройшов уже близько до запалу й горить у металевій рурці. Зараз буде вибух».

Атмосфера стає напруженою. Стукотить у скронях кров і зір прикутий до темряви.

Раптом — блиск: один, другий, третій, четвертий, і по тому чути, як поволі, з грюкотом й іншими ознаками незадоволення повзе вниз сіль.

Хутко запалено лямпу — і робітники знов стали до праці. Для них ці вибухи були позбавлені всякої врочистости — це був просто виробничий момент, і їм годі було замислюватися над філософіями історій.

Неймовірна кубатура, що припадає на кожного робітника в сількопальнях, і постійна, незмінна температура повітря ($+13^{\circ}$) призводить до того, що тут не має туберкульозу. Єдина «професійна хвороба», що, на жаль, досі дається в знаки робітникам сількопальні, — це травматичні пошкодження, яким запобігти неможливо: уламки соли часто попадають на ноги робітника, коли він навантажувє вагонетку.

Деся на віддаленні 2—3 кілометрів працює врубова машина. Завшаhti розповідає нам, як вона працює:

Врубова машина вирізує галерею в кілька метрів височиною в нижчому шарі соли. Потім міцний заряд динаміту зрушує приблизно 25-метровий шар соли, що лягає на підлогу, трапецією в кілька мільйонів пудів. Три зміни робітників на рік проходять 62 метри соляного шару, височиною біля 22 сажнів.

Спереду — віким не вирахована маса соли.

Подаю це до відому тих, хто панічно скуповує сіль по черобкоопах. Вагонетка вміщає в себе 812 кіло соли.

Зараз шахту переводять на скіпову систему.

Скіп вміщає в себе 4 тонни соли, і тепер, замість 812 кіло, на гору одразу піднімається 4.000 кіло. Прогрес чималенький. Він виправдує ті 600 тисяч крб., що їх цього року витрачається на переустаткування шахти.

Якщо 1924 року сіль коштувала шахті 9,6 коп. за пуд, то цього року вона вже коштує 6 коп. за пуд. і при сильній уяві можна бачити, як копійчана економія транслюється безпосередньо з соляної трапеції до трестівського гробуха.

Коняки в шахті працюють, як машини.

Чотири години попрацювала, вісім годин відпочиває, а там знов чотири години праці і ніякими силами ви не змусите коняку працювати зайвих 15 хвилин, хоч годинників коні при собі не мають.

Ми пройшли в стайню й там на нас чекала несподіванка літературного порядку. На одній із стаснь чіткими літерами було написано: «Кулик». Треба думати, що це реальні наслідки подорожі ВУСПП'івців по Донбасу.

Ми пройшли по всіх перипетіях виробничого процесу: від солетрапеції залізничними шляхами до клітини, підвелися нею вгору й пройшли до млина, де соляні уламки перетворюється на звичайнісіньку сіль, яку ми звикли бачити на своїх обідніх столах.

Сіль перекидали конвеєрами просто до вагонів, звідки вона вже розходить по кооперативах безпосередньо.

У цьому відділі піздрі й ріт стають одразу солоними. Тут сіль гуляє в повітрі.

Ми пройшли до підйомної машини. Тут — невеличкий контрольний апарат замінює величезну машину контролерів і т. д.; це — робселінспекція в мініятурі.

Контрольний апарат — циліндр, що на ньому прикріплено аркуш паперу в графіках. Апарат сполучено з годинником і з підйомником. Апарат автоматично вирисовує графік на папері. Один графік заповнено — це їхала клітина з сіллю (6 метрів на секунду). Заповнено два графіки — це вниз спускаються люди. Графіка не заповнена — значить, був прогул, значить, не підвезли соли, значить, треба підтягувати тих, хто кволо працює.

Циліндр працює безперервно й чітко, як здорове серце людини.

Ми бачили під землею дошку, що на ній було написано про останні події в Шанхаї. Ми бачили, як робітникам вниз спускали чай; робітники радянської шахти — єдиної в світі — мали змогу снідати під землею підчас нерерви.

Ми знали, що Артемівський Солетрест зі своїх прибутків виділив 8.000 крб. на радіофікацію робітників, що радіофіковано 100% роббудинків, і робітники щодня слухають Харків, Москву, Берлін і навіть Артемівське, де щодня духово оркестра пожежників грає Бетховена.

Ми проходили повз нових робітничих будинків і я думав:

— Репортаж пей може, й не має певної морали, зате в ньому дуже багато соли: 700 тонн щодня. А в разі потреби — і більше.

ЧИ ПРОЧИТАВ ТИ

ЗМІСТ

І ЗАУВАЖЕННЯ
РЕДАКЦІЇ

?

МИ НАД ТРУПАМИ

Леонід ЗИМНИЙ

Поети
визнали ознакою доброго тону
жаль за мерцем
підкреслювать
витонченою римою.

А більшість
виконує традиційний обов'язок
розсипаючись дріб'язком сліз
за
портативним рецептом печалі.

...
Втрачали ми
тисячі
непомітно потрібних,

втрачали
ватажків
всесвіту.
Але
кляса не плакала

не увіходила сліпо
в тиху
прірву розпуки,

знаючи:
кожна хвилина
прожита

під
знаком розпачу —
зайвий бар'єр

на шляху
наших смілих шукань.

...
Крізь
кров і залізо
бою
перемога
майорить над прийдешнім
батьорим прапором
і тисячі

проходять
крізь смерть

вирвані
жорстокою волею кляси

з-за грат
особистих нахилів.

А
в сірому напруженні буднів
коли

падають трупи
під ноги
нам
попередженням про можливе...

скільки сердець
 упавши
 на
 вістря жаху
 забувають
 про обов'язок людськості
 підійматись
 по
 вежі часу
 східцями
 трупів,
 болю
 і поразок?

...
 Угрівшись
 в зручності

традицій
 і
 звичок,
 ми
 плачем над трупами,
 боїмось їх
 і над ними спинаємось,
 прагнучи

п'ятихвилинного антракту
 в поступі
 до неминучого.

...
 Коли ж
 навчимося
 ми
 з життям особистим
 погоджувать
 переконання кляси?

«PAS DE 1^{1/2}»

Є. ДЕМИЧ

РОЗДІЛ I - Й. ДВАНАДЦЯТА ГОДИНА НОЧИ

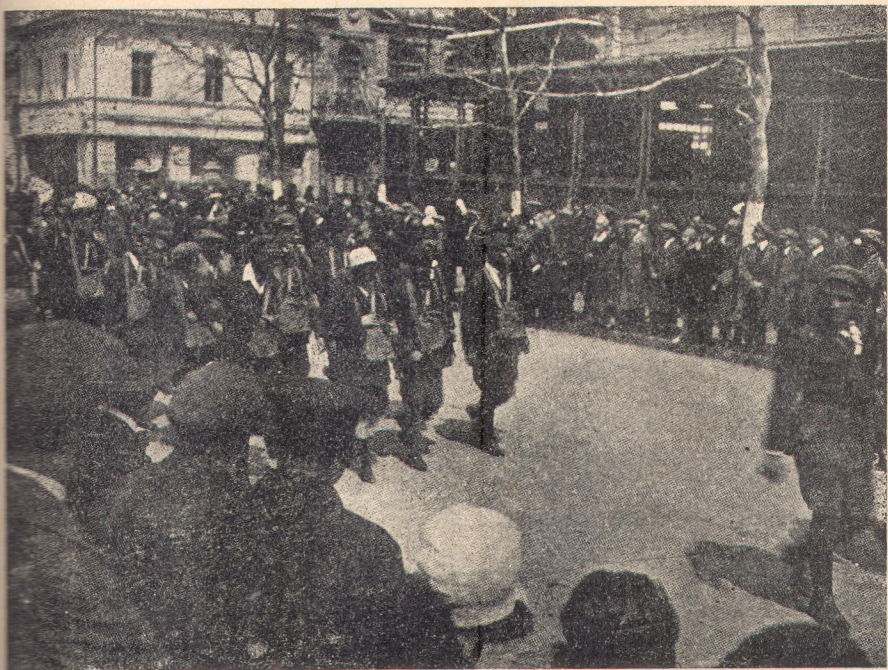
Дванадцята година ночі.

Вулицею йде людина. У людини одна нога. Ходить він непевно, як п'яний, як дитина, як привід...

На перехрестю стоїть поліцай. Поліцай знає свій обов'язок і дивиться підозріло на одноногого. Одноногий одягнений зле, навіть трохи химерно. І замість протези (коли вже не говорити: замість ноги) в нього милиця.

Але тьмяно у світліскісного лихтаря в нього блищить щось на грудях— можливо військова медаль, але може бути, що це медаль за порятунков утоплого, як це не дивно для одноногого, а може бути, просто гудзик, що обманює око у світліскісного лихтаря.

Поліцай одвертається, і одноного людина йде далі.

ДАН СОТНИК
ФОТО - РЕПОРТАЖ 1929

ВУЛИЦЯМИ ОДЕСИ 2-ГО ТРАВНЯ ДЕМОН-
СТРУВАЛИ ЗАГОНИ ТДОАВІАХЕМУ...

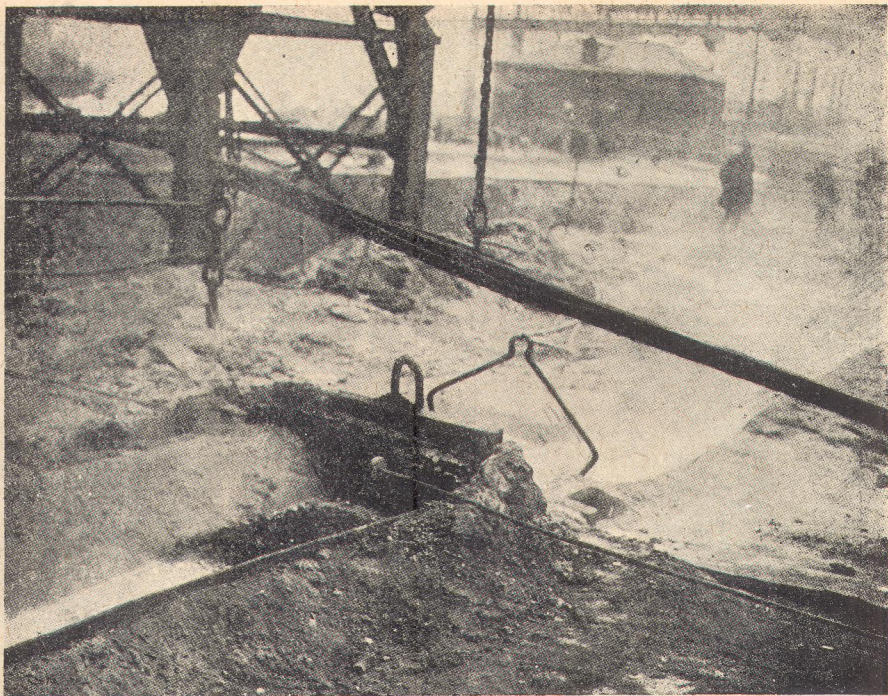

... А 3-го травня аматори-рибалки в Аркадії ловили рибу ...

... Приїзджі екскурсанти купалися в морі,

... МАТРОНІ - СТОФ

В ДОНБАСІ ВИЛИВАЛИ З ДОМНИ ЧАВУН,

А В КИЄВІ, НАРЕШТІ, ЗНІМАЛИ ЦЮ ВИВІСКУ

Л. СКРИПНИК

ПОРТРЕТ. 1927

Край вулиці вирізьбилися в темряві великі ясні, як очі дитини, вікна. Це ресторан. Він, як квітка в розкішному нічному саді, як квітка, що світить, що з неї плинуть у ніч розпусні пахощі й музика. Пахощі плинуть, м'які, як дим, і також, як він, лискочуть вони ніздрі, що напружуються, що в них пожадливість.

Очевидно, такі ніздрі має одноногий (він зупиняється трохи віддалі від переможного на нічній вулиці світла).

І коли одноногий видирається на постамент вже або ще не існуючого пам'ятника, звідки можна бачити крізь піднесені над перехожими вікна жирну середину цього ковчега, де навіть всі сім раз сім пар нечистих виборні в статечних своїх фраках, оздоблених снігово-білими серветками на зігнутих прямокутньо ліктях, він бачить, що поруч з ним стоїть, жінка,— без особливих прикмет, крім прикмет свого фаху. Вона стоїть, сховавшись у сутіні, напруживши ніздрі, розставивши ноги, і дивиться у вікно.

Поза вікнами музика колише юрбу. Ті, що сидять поза вікнами, правда, не танцюють, але жирні потилиці чоловіків здригаються, як драглі безумовно у ритм музиці й у ритм ворухаться, закликаючи нафарбовані уста жінок.

Одноногий мовчить. А втім йому нема чого й кричати: він не зовсім голодний і він приймає цей лад,— нехай собі ті сидять за вікнами.

Можна навіть подумати, що все це навмисно влаштували: ці потилиці й музику й навіть пристосували постамент, щоб він, одноногий, міг дивиться на все це, одержуючи свою пайку задоволення в немудрому своєму житті.

Можна так подумати...

Тим більше, що міркування ці цілком пристойні і пан поліцей на перехрестю, нехай він буде читач чужих думок, може собі стояти твердо й спокійно.

Одноногий не дивиться на жінку, що стоїть поруч нього, і тільки раптом чує, як вона каже повільно й тихо, ніби зачарована музикою й теж підвладна її ритмові:

— Сволота!

Тоді одноногий повертається до неї й виразно бачить її обличчя.

Ні, пан поліцей на перехрестю може бути спокійний: жінка навіть боязко, як дівчина в мелодрамі, посміхається й каже далі:

— Скоро буде танцювати Аста. Власно я тільки, і чекаю на це... Я часто дивлюся на неї...

Одноногий не цілком розуміє в чім справа й хоче розпитати про цю незнану йому Асту, але жінка ворухнулася й шепоче.

— Ось, дивиться,— вона зараз починає.

І одноногий бачить, що там, всередині, зупинилися лучки музиків і, заповнюючи їхню павзу, заметушилися всі, зсовуючи до купи столи, переходячи з місця на місце, просто коливаючись.

І трохи згодом легким стрибком на столи виходить тендітна постать жінки.

Вона стоїть мить, скам'янівши, ніби вигадана, ніби намальована в повітрі, ніби привід. І потім повільно починає музика, збуджуючи намальовану.

— Аста,—шепоче жінка на постаменті, піднімаючись навшпиньки, хоч їй і так добре видно.

— Аста? — недовіжливо каже за нею одноногий і... забуває про себе.

Ноги! Її ноги! Це єдине чудо землі.

Недосяжні в своїй еластичності, незрозумілі в сплетінні своїх бурхливих ліній, неприступні в своїй насиченості цією шаленою музикою — її ноги.

— Аста... — знов шепоче жінка на постаменті.

— Аста,— каже за нею одноногий і... пригадує про себе.

Ноги. Його ноги!

З порівнюючи невеликої кількості (були дві), залишилась половина (одна).

Сумно!

Сум — це те, що на початку опановує одноногого.

— Це зле — мати одну ногу, — думає він, і почуття кривди приходить на місце суму.

— О, клята музика!

В одноногому гірким пригаром скипає злість. Він майже хоче справедливості. Пане поліцай, здається, вам час трохи ворухнутися. Але ні — нічого, — стійте собі далі монументом: мистецтво Асти вчасно прийшло вам на допомогу. Одноногий бачить, що знов напружилися її ноги.

Аста танцює знову.

— Ноги,— шепоче жінка на постаменті.

— Ноги,— каже за нею покірно одноногий і дивиться у вікна. Ох, він ніколи не зможе танцювати! Ніколи...

Але ж родився він не одноногим. У нього було дві ноги, це може засвідчити будь-хто, у нього забрали, у нього видерли його ногу, як податок, як щось не дуже потрібне, що можна віддати...

І він віддав. І тому, що замість того йому дали пенсію, він не кричить. Він дивиться на вікна з насмішкливою покорою, з покірною насмішкою, з насмішкливо-покірним обуренням...

Жінка танцює. Її танок переконує в тому, що нічого нема на світі — є тільки ця шалена музика, ці її шалені ноги.

І одноногий з кожним тактом хилиться все нижче й нижче, під тягарем вражіння. Так, нічого нема. Для нього каліки, що подавився пенсією... Він один стоїть на своїй милиці, а всесвіт коливається в цьому танку.

І всесвіт, це жирні потилиці, що лізуть через комірці, і декольтовані шлюхи, що для них танцює Аста.

Ось всі вони починають човгати ногами, безглуздо розхитуючись пінною курбою, ніби зараз візьмуться в танок.

Вони, напевне, мугикають і цмокають від задоволення, вони не можуть встояти на місці, вони тупцюють своїми лакованими копитами точнісінько так... так само, як одноногий тупцює своєю милицею...

Так — ось і він повинен танцювати. Клята Аста, зупинись!

Але вона танцює, танцює... й одноногий хапає жінку, що коливається на постаменті, і, стукаючи милицею, конвульсійно намагаючись захоронити рівновагу, береться з нею в шалений танок...

Він нічого не бачить і не чує й тільки, коли знеможений він спотикається й падає униз, його, як нагаєм в обличчя, б'є сміх.

Спочатку йому здається, що це сміється він сам. Але, підвівши голову, він бачить, що на два кроки від нього стоїть джентльмен у циліндрі, в пальті, накинутім на плечі, регоче й регоче...

Жінка, ображена й принижена цим сміхом людини в циліндрі, проходячи повз одноногого, кидає крізь зуби з невимовним призи́рством: — скотино! — І хутко ховається за ро́гом.

А той, у циліндрі, все ще не може вгамуватися...

Тоді одноногий починає розуміти, в чім справа.

Так, ця людина має рацію: він бачив, як танцював одноногий. І коли джентльмен в циліндрі навіть поклав був цієї ночі повіситися й вийшов з наміром виконати це, то всеж, побачивши цю милицю у шаленім танку, він мусів був зареготати.

Одноногий підводиться й сідає на край постамента. Музика все ще плине зі щілин затомленого ресторану.

Але Аста, певне, вже скінчила свій танок.

Тепер вона, напевне, ніжно гладить свої ноги й відпочиває.

Одноногий тремтливою рукою намагає свою милицю...

Можливо, що Аста тепер п'є коштовне вино. Вона умочила в вино губи... Її губи заняті... А хтось горить чеканням на її губи... Хтось хоче подякувати їй за танок...

Одноногий ще раз намагає свою милицю й тільки тепер розуміє, що вона зломилася... Так!

Хтось каже Асті: хочеш наступимо своїми ногами на весь світ: я тобі віддам його. Світ...

Одноногий підводить очі. Джентльмен вже не регоче. Він стоїть, про щось замріявшись, склавши на грудях руки, чорний в своєму пальті, що розгорнулось кереєю, в своєму прямокутному блискучому циліндрі.

РОЗДІЛ 2-Й. ЯК ВИГЛЯДАЄ ІНОДІ ДОЛЯ

Порожній під ранок шинок. Коло столика в кутку сидять джентльмен у циліндрі й одноногий. Перед ними пляшка вина й закуска. Одноногий допив свою склянку. Він хотів би випити ще, але не наважується простягнути руку по пляшку. Тоді джентльмен питає:

— Ви дозволите?

І, не чекаючи на відповідь, наповнює вщерть самітну склянку одногого. Потім вони знову мовчать.

Одноногий ставить зручніше свою поламану милицю. Нарешті починається діалог.

— Отже, — каже джентльмен, — я вам роблю пропозицію.

Одноногий нашорошився. Нарешті розкривається таємниця чудної поведінки джентльмена в циліндрі. Навіщо він потяг його до шинку й частує вином? Навіщо він може бути потрібний, він, одноногий, такому шикарному панові? Але... все трапляється, все трапляється, — стукотить серце. Щастя завжди приходить несподівано, як кохання, як біль зубів, як дотепне слово.

— Коротко й ясно, — каже далі джентльмен. — Ви будете танцювати.

Одноногий так рвучко повертається на своєму стільці, що його поламана милиця глухо вдарає в залізну ніжку столика.

— Танцювати? — тихо перепитує одноногий.

— Так, — непохитно каже джентльмен, — але не перебивайте мене. Те, що я мав щастя бачити сьогодні, є чудом ексцентрики, і це те, чого мені саме треба. Я знаю ринок. А втім, вам нема чого турбуватися: ризикую я. О, я не боюсь! Я роземішу навіть старого Рафе, що загинув від золотої меланхолії...

І джентльмен починає сміятися знову, все гучніше та заразливіше.

Одноногий відчуває, як кров кидається йому до лица. Він тремтливою рукою береться за гудзик, подібний до медалі, і намагається випростатися, як військовий, що хоче не втратити свою гідність і не може цього зробити.

Одноногий навіть хоче підвестися, не зважаючи на недопиту пляшку вина, але джентльмен у цю мить раптом уриває сміх і каже, стукнувши в стіл рукою в рукавичці:

— Ви будете танцювати з Астою. Я це беру на себе.

— З Астою? — перепитує про себе одноногий і раптом солодка повірна втома охоплює його тіло. Він втомився. Він випив незвичного й пан у циліндрі — його хазяїн.

Одноногий посміхається й покійно висне на стільці. Він намагається тільки сказати, ніби виправдуючи себе:

— Я каліка. І моя пенсія дуже невелика...

Але далі він не знаходить слів.

Джентльмен дивиться кудись у далечінь, крізь одноногого, і обличчя його ніби під гримом. Джентльмен тепер ласкавий, як ласкаві всі, кому щастить. Він навіть хоче підбадьорить одноногого.

— Так, друже, — каже він, — Вам пощастило. Чорт візьми, і ви ще будете казати, що життя зле влаштовано... Ось ви танцюєте, напевне, хапнувши за останні гроші зайву чарку, танцюєте з якоюсь брудною шлюхою на своїй милиці й раптом знаходите свою долю. Ви — інвалід війни? А втім це неважно... У вас нема ноги. Я гадаю ви іноді шкодуєте про це, як що ви не останній ледар, що радіє з нагоди мати пенсію, нічого не роблячи, — і раптом, в цьому ваш виграшний квиток. Я вам буду платити

чистих 10%, — чуєте? І все зроблю я. А ви, ви за якінебудь 2 — 3 тижні будете мати на ваші десять відсотків безліч грошей. Ви розумієте: у кожній парі танцюристів, скільки світ стоїть, завжди було чотири ноги, а у вас з Астою буде тільки три й з цього можна щось вигадати!

Одноногий сидить, як у тумані. Він майже нічого не пам'ять. Він тільки тоді вертається до розуму, коли чудний сон його починає просякати в дійсність.

Перед джентльменом аркуш паперу. Він пише.

— Ось, — каже джентльмен, — контракт. Десять відсотків ваші. Можете, не дивлячись, підписувати. Я не обдурю вас. Беріть авансом — чорт з вами, беріть усю сотню.

Джентльмен висипає із свого гаманця барвисті папірці.

Одноногий відчуває, що треба остаточно отямитись, напруженням волі він намагається це зробити й боязко тягне до себе контракт.

— Десять відсотків, — вголос каже він запитливо й впинається очима у примружені очі джентльмена. Джентльмен розуміє цей погляд не зовсім точно, і, поволив розплющуючи очі, насувається на одноногого. Обличчя його раптом міняється, і одноногий бачить, що у джентльмена зовсім не такий м'який обмитий вином рот, він бачить, що його рот подібний — до чийого ж рота він подібний? Одноногий не може пригадати й тільки бачить тремтливу верхню губу, що з-під неї виширилися білі гострі зуби.

— Що? — каже джентльмен, — вам це не підходить? Подумайте ви, безглузда людино, скільки є на світі таких, як ви! Постарайтеся зрозуміти, що справа тут не в вас, а в мені.

У одноногого такий жалюгідний вигляд, що джентльменові не охота говорити далі. Він недбало підсовує до нього папір і одноногий, намагаючись не розляпати чорнило, незграбно виводить на показаному місці своє нікому не цікаве прізвище. Підписавши папір, одноногий не знає, що робити далі й боязко, скошуючи очі, підводить їх на хазяїна.

Джентльмен дивиться кудись у далечінь крізь одноногого, м'яко обсмоктуючи незапалену цигарку.

Одноногий боїться турбувати його, але не може одірвати свого погляду від уст джентльмена, що мовчки ворухаються, і думає:

— Ось як іноді виглядає доля...

РОЗДІЛ 3-Й. ВСІ КВИТКИ ПРОДАНО

Різноманітні, барвисті, заметушилися в очах перехожих афіші:

Pas de 1¹/₂?

Pas de 1¹/₂?

Pas de 1¹/₂?

Знаки запитання, що хитро підморгували, оригінальний й неоднаковий шрифт, лізуть у вічі, примушують ділову людину спотикатися біля рекламних стовпців, біля вітрин і мурів.

Pas de 1¹/₂?

Чорт його зна, що це таке. Ділова людина нашвидку плює й поспішає шляхом, що вказала йому доля. Але досягнувши мети, скажім — прокуреної контори, він бачить серед ділових листів барвистий, подібний до кредитки папірець, звичайно, бере його в руки й знову читає: *Pas de 1½?*

Протягом кількох днів це безглузде *Pas de 1½?* переслідувало мешканців міста з непереможною настирливістю.

Чи брав хтось навіть у брудній пивній келих пива, чи одержував із суда оповістку, скрізь десь із боку наліплене вдиралося в очі це *Pas de 1½?* із знаком запитання, що хитро підморгував. І навіть у громадських убиральнях від цього, власне кажучи, не можна було сховатися.

Pas de 1½? Та в чім же тут, нарешті, справа? І чи цілком це безпечна річ?

Відповідь було дано тільки за пару тижнів у величезних розмальованих плакатах:

:: ТІЛЬКИ ДВА ДНІ ::
АСТА й м-е Одноногий
виконають
новий, небувалий, надексентричний
ТАНОК
:: *Pas de 1½* ::
Квитки й т. д.

Дехто обурювався. Дехто з тих, хто сподівався щасливого чуда, був обманутий у своїх сподіванках. Але більшість попливла до кас. І більшість з цієї більшости побачила над касою скромне в своїй гідності оголошення:

«Всі квитки на сьогодні продано».

РОЗДІЛ 4-Й. ПРО ПАВЗИ

Одноногий стоїть в маленькій круглій вітальні. Він роздивляється на театральний журнал, він дивиться на свій портрет на третій сторінці. «Ексцентричний партнер Асти», каже підпис...

— А прізвишка ніби й не існує, — думає одноногий, і ще думає він, що, крім того, невеликий театральний журнал запізнюється. Це зараз нікого не цікавить.

«Всі квитки продано». Це було давно й більше не буде.

Аста увиходить у вітальню в м'якому розмальованому халаті. В безсонну ніч вигадав цього халата божевільний маляр і подарував Асті. А що може їй подарувати одноногий? Він дивиться на неї своїми сумними і сірими очима й каже:

— Добрий день.

— Доброго дня, — відповідає Аста і, запнувши халат, падає в кріселко.

Павза.

У Асти пантофелька майже падає з ноги. Пантофелька, маленька — як мрія про заборонене в боязкого. І боязкий одноногий.

Що може він подарувати Асті?

Павза.

І потім говорить Аста, недбало рухаючи нафарбованими губами:

— Я втомилася — коли хочете, я зле себе відчуюю й сьогодні я вже танцювати не буду.

Одноногий чує це й знає: кінець.

Він хоче щось сказати, але нема потрібних слів, і він мовчить. Чотири пальці лівої руки, що торкалися в танку найінтимніших місць її тіла, палають, як одморожені.

А Аста запалює цигарку й мружить підмальовані очі й дивиться, як тоді джентльмен у циліндрі, хазяїн, кудись далеко, крізь одноногого в своє.

...Аста, хочеш наступити своїми ніжками на весь світ: я тобі віддам його — світ...

РОЗДІЛ 5-Й. НАВСКІС ПАДАЄ ДОЩ З САМОГО РАННЯ

На світі зимно. Це відчуває одноногий і піднімає комір свого пальта.

Навіщо дзвонити зайвий раз і турбувати тих, кого обов'язком є відчиняти двері? Хазяїна нема. І він не приймає.

Ох, раніш був гудзик, що блищав у світлі скісних лихтарів, як медаль. А тепер нема нічого.

Під скісним дощем в темряві вечора, що надходив, одноногий наближується до рекламного стовпа й бачить афішу:

АСТА...

АСТА знову соло...

Реставрація клясичних взірців...

Одноногий круто повертається й якомога швидше рушає до знайомого ганку. Він з гарячковою квапливістю пише щось на шматку папірця й подає його покоївці, що одчинила двері.

Покоївка бере записку, щільно зачиняє двері й підозріливо читає ледве зібрані в слова літери:

— Може треба ще й без руки (без правої)? Ще й одноруким? Я згоджуюсь на попередніх умовах. Видатки пополам...

Навскіс падає дощ з самого рання. Одноногий давно вже підняв свій вомір. Він переминається з ноги на протез і чекає. Можливо вже з годину. Але двері не одчиняються. І в каламутних шибках темно.

РОЗДІЛ 6-Й. В ПУСТЕЛІ

Величний, як генерал, що чесно програв бій, задумливо стоїть швайцар коло купи порожніх, занумерованих пальт та шинелей, коло низки циліндрів, капелюхів і кашкетів, розставлених, як на малюнку...

Скляні двері, обертаючись, механічно викидають з осінньої вулиці у вестибюль ресторану відвідувачів і серед них одноногого.

На його непевні очі, на трохи стурбований вигляд, на його штучну ногу швайцар дивиться із сумнівом, але ще добре пальто одноногого заспокоює швайцара, і він дає йому мовчазну перепустку.

Одноногий увиходить до залі. Відповідна до 11 год. вечора обстановка. Одноногий озирається. Ніхто не затримує на ньому своєї уваги, і він примосується коло порожнього столика.

— Все ж таки дивно, — думає одноногий. — Він же ж бо запам'ятав того, наприклад, грубого пана з обличчям смаку огіркового розсолу (пан цей сидів одного разу в першому ряді в кабаре, де танцював одноногий з Астою). З Астою танцював він і чотирма пальцями... О, він одрубав собі ці чотири пальці й... може йому навіть за це збільшать пенсію? Так... цікаво як з пенсією? Чи будуть, наприклад, йому її знову платити... Одноногий просить ще вина й платить наперед свою останню монету. Але все ж офіціант подає йому недбало...

— Власне, бути офіціантом не погано. Тільки для цього треба мати справні ноги. Офіціантові доводиться ходити багато, вперто й швидко. Треба, принаймні, мати такі дужі ноги, як у... Асти.

... У Асти.

Аста була в якомусь чудернацькому халаті, коли одноногий її бачив востаннє. Так, очевидно, більше її він не побачить... А ось всі ці, що сидять тут, кожен з них може її бачити й говорити з нею, може, скажیم, піти й в якогонебудь божевільного купити його мари, його екстаз, його серце й подарувати Асті. І Аста посміхнеться й буде радіти, як дитина... Шлюха!... Хіба так поведуться справжні жінки?

Одноногий так сильно ставить на стіл свою склянку, що пані з сусіднього столика повертає до нього голову. Вона дивиться на одноногого й потім щось каже своїй сусідіві.

Одноногий все таки чує — *Ras de 1¹/₂*, — і в ньому прокидається бадьорість, він хоче привітно посміхнутися пані, але пані вже одвернулася й про щось інше балакає зі своїм молодим елегантним кавалером. У пані чуже, суворе обличчя. Хіба тільки у пані? Всі, що сидять тут, мають чужі, суворі для нього, одноногого, обличчя, не зважаючи на те, що вони посміхаються, що вони веселі й ласкаві.

Одноногий сидить мовчки, але йому здається, що він намагається говорити до них, намагається сказати їм щось приємне. Приємно пояснити, що по суті він не винний в тому, що в нього нема ноги й що йому за його ногу давали таку маленьку смішну пенсію. Що це власне не зовсім справедливо, але це нічого, це все можна виправити і він може бути приємною, потрібною для них людиною. Ось він, наприклад, танцював *Ras de 1¹/₂* з Астою й робив їм трохи приємностей і через те нема чого викидати його, як ганчірку... Як же так? Його ж призивали на військову службу, і він пішов, він навіть когось боронив і ніколи не ремствував, вголос принаймні...

— Не ремствував? — перепитує один із сусідів, нахилившись до жирної талірки. — Умгу... це добре... — і жує далі щось тяжке.

Але певне це йому тільки здається. Ніхто нічого не каже, ніхто нічого не чує. І білі настольники, як рівний білий пісок якоїсь потойбічної пустелі й обгризені кістки позначають на ній свій слід. Нестерпуче білий від похилого сонця пісок настольників і на ньому ворухливі пагорки білих пластронів і напудрованих грудей і вище — щовби блискучих лисин. Пустеля й нікого нема. І можна кричати до хрипу, до корчей, до кривавої піни на порепаних губах і ніхто не почує...

Задихаючися, з безсилими краплями поту на чолі, видирається до дверей одноногий. Він забуває навіть одягнути пальто й нишком від швайцара, страшного, як гора, крутиться в дверях готелю.

РОЗДІЛ ОСТАННІЙ, ЩО ЛИШАЄТЬСЯ БЕЗ НАЗВИ

На вулиці туман, — густий, обважнілий. Але хіба така година недобра для одноногого? За два кроки нічого невиди, може, за два кроки причаїлось щось виняткове — якась щаслива несподіванка, що її не вигадати. Хіба життя своїми випадками не казка, що її іноді розповідає заїка.

Туман щільніше оточує одноногого й раптом скісний прожектор прориває його, надیبує на тумбу, що на неї одночасно спотикається одноногий. Переривчасте дихання затриманого мотору. Хтось вистрибнув на пішохід, і одноногий бачить: — хазяїн. Звичайно! Ось для чого не хотів він баритися з одяганням пальта, ось для чого він похапливо дерся до виходу: бо ж обрахунок тільки на одну секунду — за два кроки вже нічого не видно. А в минулому довгий досвід — боязко натиснута кнопка дзвінка, погорді й стомлені відповіді покоївки та безкрайне безплідне чекання на приступках.

Це все, що зараз було потрібно одноногому, — побачити хазяїна. І він кидається вперед, загороджує собою дорогу. Джентльмен здивовано зупиняється.

— Пробачте, — захлинаючись похапливо каже одноногий, — це я... я, — Ваше Pas de 1^{1/2}.

— А! — впізнає джентльмен.

— Я вам передав записку, — ще швидше, боючись, що джентльмен зробить три кроки й зникне в тумані, каже далі одноногий:

— Я хотів би бути чимнебудь корисним для вас. У мене є навіть ідея...

— Ідея? — перепитує джентльмен. — Ну, ні, мій любий, фабрика ідей тільки в мене. Послухайте, ви, я заробив на вас, щиро кажучи, коло ста тисяч, а зараз я зароблю...

У джентльмена священним надхненням запалали очі, і він у своїй насунутій на ніс кепі стає подібним на непохитного ентузіастичного пророка.

— Розумієте, нема більше кишенькових крадіжок. Я випускаю гаманці, що роблять легку, але досить чутну й приємну музику, коли їх витягають із кишені. Розумієте? Крім того, це не позбавлено поезії і в звичайних

випадках. Ви виймаєте з кишені гаманця — і легке зідхання, скажім, музики Стравинського розливається в повітрі. Розумієте?

— Розумію, — тихо каже одноногий, — але я хотів би...

У джентльмена обличчя осяєне посмішкою і очі палають вогнем надхнення.

— Але я хотів би, — хрипко каже одноногий, — дізнатися, чи не можу я часом бутичим небудь корисним для Вас? Я писав Вам записку...

— Так, — каже джентльмен, — дивиться ж, кушіть мій патентований музикальний гаманець, і ви будете забезпечені...

І він робить ті три кроки, що на них пильно чекала густа завіса туману, враз запнувши його...

КОЖНЕ СЛОВО ПО-СВОЄМУ ПАХНЕ

А. ЧУЖИЙ

Багато днів повнооких і дзвінких,
що пахнуть ранішнім бажанням —
рухатись, широко розгортатись
і високо здійматись... —
широ й бадьоро пройшли крізь мене.
В такі дні почуваєш себе найлегшим
мандрівником, який упевнено ступає:
без найменшої тривоги; при найбільших незручностях,
навіть босими ногами по кримських Ай - стежках
від Семейза до Ай - Петрі
з ночовкою на півгорі;
від Ай - Петрі через Ялту, Масандру, Ай - Даніль, Гурзуф —
привітати його чудовий беріг,
поплавати по золотих стежках за Ай - Юдаг,
повернути, напнути лахміття
й знову — втопувати, зм'якшувати шлях
для майбутніх мандрівників
і до мети й без мети:
може з меншими клунками за плечима,
а все ж із клунками,
з бажанням „взавтра“ — на Суук - Су
в „дачі Троцького“ „накрати“ міндальних горіхів,
щоб вистачило їх на перехід —
Артек — Чортів будинок — Ай - Юдаг.
: за плечима шістдесят верст,
по - совісті всипані безсовісно грубою жорсткою,
а босі ноги цілі,
а втоми й міліграма немає,
бо ти — легкий мандрівник —
чи з метою, чи без мети —
ти ще не твердо це знаєш:
ти ще не спостерігач над собою:
ти вкутаний вогнем жвавості,
ти прагнеш,
ти хочеш нюхати інші клапті землі,
хочеш пити безпосередність з очей,